

Heimans en Thijsse

Nieuwsbrief

Mededelingenblad van de Heimans en Thijsse Stichting nummer 43 december 2012

Redactie Lydia Haafkens en Eddy van der Maarel

Van de voorzitter

Op dit moment is het bestuur hard bezig om het strategisch plan dat op de laatste vergadering van het Algemeen Bestuur is besproken, ook daadwerkelijk uit te voeren. De belangrijkste taak waar we op dit moment voor staan, is om de archievencollectie een veilige plek te geven. We zijn in overleg met de Artis Bibliotheek om de overdracht aan hen mogelijk te maken. De conclusie tot nu toe is dat het noodzakelijk is dat twee professionele archivariissen hier enkele maanden full-time aan gaan werken. De Stichting zal samen met de Artis Bibliotheek hiervoor een subsidie aanvragen. We hopen dat een en ander in de eerste helft van 2013 zijn beslag zal kunnen krijgen.

De financiële situatie van de Stichting is er niet veel beter op geworden. De loonkosten van de bibliothecaris zullen met ingang van 2013 sterk stijgen, omdat de gemeente Amsterdam de subsidies op deze arbeidsplekken afbouwt. Vanwege de economische crisis is het bovendien erg moeilijk geworden om organisaties te vinden die onze stichting financieel kunnen ondersteunen. Het is daarom belangrijk aandacht te besteden aan de oproep op pagina 2.

Maar er is ook goed nieuws. Op 26 oktober presenteerde Marga Coesl haar prachtige boek *Wanhoop nooit aan vooruitgang, Brieven van Jac. P. Thijsse*. Het was een zeer goed bezochte bijeenkomst met o.a. woorden van grote waardering van Jan Jaap de Graeff, directeur van Natuurmonumenten, en ook de kleinkinderen van Jac. P. Thijsse. De publicatie van deze brieven vormt een belangrijke mijlpaal in het toegankelijk maken van ons archiefmateriaal voor een breed publiek. Op pagina 3 wordt aandacht aan dit bijzondere boek gegeven. In het kader van ons nieuwe strategieplan zal er op vrijdagmiddag 19 april een symposium worden gehouden over de veranderde relatie tussen mens en natuur in een sterk verstedelijkte samenleving, met bijzondere aandacht voor jongeren en natuureducatie. We hebben enkele vooraanstaande sprekers kunnen uitnodigen: de publiciste Tracy Metz, Prof. Arjen Wals en Marjolein Kloek die onderzoek verricht over de houding van allochtone jongeren t.o.v. de natuur. Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Irene van Lippe-Biesterfeld zal tijdens het symposium een gedachteswisseling met jongeren hebben over hun relatie met de natuur.

Op haar laatste vergadering heeft het dagelijkse bestuur een besluit genomen over de vele nominaties die zijn ingediend voor de Heimans en Thijsse Prijs, de prijs die de Stichting eens in de twee jaar uitreikt aan personen of organisaties die zich gedurende een groot aantal jaren hebben ingezet voor de natuur in Nederland. We hebben Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Irene bereid gevonden om de prijs uit te reiken tijdens het symposium, zodat deze dag een bijzondere uitstraling zal krijgen. Ik hoop dat we u allen op het symposium mogen ontmoeten.

Frank Berendse, voorzitter Heimans en Thijsse Stichting

Symposium De relatie tussen mens en natuur in een verstedelijkte samenleving

Op vrijdag 19 april 2013 in Gebouw Gaia, Wageningen Universiteit, Droevendaalsesteeg 3a, Wageningen

Voorlopige programma met voorlopige titels

13.30 Opening door Frank Berendse

13.40 Marjolein Kloek: De relatie van allochtone jongeren tot de Nederlandse natuur

14.10 Arjen Wals: Natuureducatie in een veranderende samenleving

14.40 Tracy Metz: Ruimtelijke ordening, leisure en natuurbeleving

15.10 Theepauze

15.40 Irene van Lippe-Biesterfeld: gedachteswisseling met jongeren over hun relatie met de natuur; moderator: Matthijs Schouten

16.20 Uitreiking van de Heimans en Thijsse Prijs door Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Irene

16.40 Receptie

Aanmelding voor deelname bij anneke.meijer@wur.nl. De kosten zijn €7,50 (voor studenten €2,50); graag overmaken op ING 3831069 t.n.v. de Heimans en Thijsse Stichting o.v.v. symposium.

Documentatie van

- natuurbeleving
- natuurstudie
- natuurbehoud
- natuureducatie

Naar een sanering van onze collectie tijdschriften

De Heimans en Thijssse Stichting heeft vier collecties: archieven, beeldmateriaal (een kleine verzameling), boeken (de bibliotheek) en tijdschriften. De collectie tijdschriften is opgebouwd uit giften en erfenissen. We hebben daarvoor een bonte verzameling van jaargangen, soms lang, soms korter, van bijna 400 tijdschriften. Daar hebben we geen plaats voor. En dat betekent dat we onze collectie tijdschriften moeten gaan saneren.

Het uitgangspunt is dat we er naar streven ons bezit aan tijdschriften om te zetten van een fysieke collectie naar een virtuele. Wel willen we graag een kleine kern behouden van tijdschriften die nauw verbonden zijn met het erfgoed van Heimans en Thijssse. Voorbeelden daarvan zijn (natuurlijk) 'De Levende Natuur', 'Natura' en 'Amoeba'. Maar tijdschriften, die daarvan verder afstaan, willen we gaan afstoten, althans in fysieke vorm.

Met dat doel zijn we bezig gegaan om onze lijst van tijdschriften te vergelijken met de catalogi van een aantal bibliotheken, te beginnen met de Koninklijke Bibliotheek (KB). Als een tijdschrift uit onze collectie in minstens twee bibliotheken (met een depotfunctie) wordt aangehouden, kan het fysiek uit onze collectie worden verwijderd. In onze tijdschriftencollectie is er dan een verwijzing naar de desbetreffende bibliotheken. Eventueel zullen we jaargangen, die in een bibliotheek ontbreken, uit onze collectie ter aanvulling aanbieden.

We hebben inmiddels de KB, Naturalis, de universiteitsbibliotheek van de Universiteit van Amsterdam en die van Leiden, Wageningen en Utrecht afgewerkt. Groningen en Nijmegen volgen nog en daarna zullen we voor geselecteerde regionale en locale tijdschriften nog zoeken bij de provinciale bibliotheken. Het bewerken van één catalogus neemt ongeveer twee dagen in beslag. Het is de bedoeling de inventarisatie van de catalogi dit jaar te voltooien.

Maarten Smies

Schenken of/en nalatenschappen ten behoeve van de Heimans en Thijssse Stichting: actuele situatie

In het vorige nummer werd een oproep gedaan om de Stichting te steunen. Deze oproep krijgt een onplezierig vervolg want bezuinigingen raken de Stichting.

De gemeente Amsterdam heeft besloten minder subsidie te verlenen voor de loonkosten van onze bibliothecaris. Hierdoor ontstaat een gat in de begroting van de Stichting voor de komende jaren. Het bestuur zoekt naar andere subsidies en sponsors, maar in deze tijden van bezuinigingen is dit erg moeilijk.

Wij willen daarom onze donateurs nogmaals op de mogelijkheid wijzen om extra giften te doen om zo de continuïteit van het beheer van de collectie te ondersteunen. Onze Stichting is geregistreerd als ANBI instelling, dus giften zijn, onder voorwaarden, fiscaal aftrekbaar. Als u een schenking of opname in een testament overweegt, wil ik u daar – geheel vrijblijvend – graag nader over informeren.

Hugo Bunte, penningmeester
hugobunte@online.nl zie verder het colofon op p. 4!

Tienduizend boeken in onze bibliotheek!

In november 2012 is de 10.000e aanwinst in de Heimans en Thijssse Bibliotheek opgenomen. Dank zij vele vaak omvangrijke en zeer waardevolle schenkingen is het boekenbezit in een paar jaar tijd meer dan verdubbeld. Schenkingen omvatten meestal enkele tientallen boeken, maar sommige ettelijke honderden, zoals die van Victor Westhoff, Peter Broekens en Jaap en Dea Croockewit.

De prachtige galerijbibliotheek van het Hugo de Vries Centrum, waar elke vrijdag de vrijwilligers en de bezoekers van genieten, biedt daar passende ruimte aan.

Het spannende van de grote schenkingen is dat ze allereerst de bestaande thema's versterken, maar dat er ook op het eerste oog marginale boeken bij zijn, die je toch aan het denken zetten. Bij het doorlezen blijkt dan dat bijvoorbeeld ontdekkingsreizen, walvisvaart en antropologie niet onder de kernthema's vallen, maar misschien horen ze toch in onze collectie thuis. Dat vraagt om een denklijn.

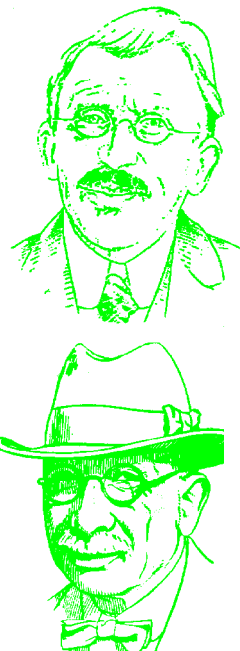
Neem de ontdekkingsreizen, die al begonnen in de 18e eeuw. Dit waren avonturen van nieuwsgierige onderzoekers die hun passie uitleefden en unieke informatie verzamelden. Dat past bij onze collectie die ontwikkelingen in de tijd documenteert. Al lezend ontdek je dat die ontdekkingsreizen een duidelijk product zijn van de toenmalige manier van kijken naar de natuur en daar vervolgens door de publicaties ook weer invloed op hadden.

Bij de thema's die al vanaf de start actueel zijn met name persoon en werk van Heimans en Thijssse, alsmede hun navolgers, en verder natuurbeleving, natuurstudie, natuurbehoud en natuureducatie. Dat betrof Nederland en de Nederlandse taal. Daar kwamen de voormalige koloniën en de aangrenzende Europese landen bij, met andere talen. Het doel bleef echter gelijk: een uitleenbibliotheek, die paste bij de hoofdactiviteit van onze Stichting: het ondersteunen van activiteiten gericht op beleving en behoud van natuur en milieu. Een duidelijke erfenis van het natuurbeschermingsjaar N70 en de Club van Rome.

De behoefte aan een uitleenbibliotheek is intussen verdwenen. Men kan de bibliotheek bezoeken en verder geeft Internet antwoord op bijna alle actuele vragen. Er is intussen een sterk groeiend besef dat het voortbestaan van het ecosysteem aarde veel van ons mensen zal vragen aan inspanning en inzicht. Die ontwikkelingen worden door onze bibliotheek en archief gedocumenteerd. De bijdrage die de Stichting daardoor kan leveren is het kunnen terugkijken in de tijd. Meer wetenschappelijke kennis alleen, hoe belangrijk ook, is vaak niet genoeg voor het oplossen van problemen. Voorspelde gevolgen en mogelijkheden om die te voorkomen worden vaak in de wind geslagen. Hier kan retrospectie met behulp van onze collecties de sleutel zijn tot het begrijpen van waarom de aanpak van problemen niet of juist wél lukte.

Hoe lukte het bijvoorbeeld om na de kaalslag door de ruilverkavelingen een meer duurzame landbouw te ontwikkelen met behoud van landschapselementen en 'ecomarkten', of na het recht trekken van beken en rivierdijken nu beekdalen met ijsvogels te ontwikkelen en veilig rivierenland met herstel van natuur en landschap. Het begrijpen van zulke maatschappelijke processen kan bijvoorbeeld ook helpen bij de inrichting van groene steden.

Economen hebben lang alleen naar geld en mensen gekeken en ecologen lang alleen naar planten en dieren. Nu kijken zowel ecologen als economen naar het hele

ecosysteem. Dit is een heel andere manier van kijken naar de relatie tussen mens en natuur. Deze zienswijze heeft zich vanaf de oudheid voortdurend ontwikkeld. Heimans en Thijsse zijn voor onze Stichting een begin, zij markeren een mijlpaal in de omgang met en kijken naar de natuur. Maar onze documenten bestrijken de geschiedenis van de relatie tussen mens en natuur van de kruidenboeken uit de Middeleeuwen tot de duurzaamheidsvragen van vandaag. De statuten van de stichting omschrijven dat als “het verwerven en bewaren van informatiebronnen betreffende de ontwikkeling in het denken over en het omgaan met de natuur”. Dit is cultureel erfgoed waar we zuinig op zijn.

Jacques de Smidt

Boekbespreking

Marga Coesèl, 2012. *Wanhoop nooit aan vooruitgang. Brieven van Jac. P. Thijsse*. Boom, Amsterdam. ISBN 9789461055774. Paperback, 309 pp. Prijs €19,90 (tot 26-01-2013 €16,00; voor bestellen, zie www.uitgeverijboom.nl)

Nadat in 2005 Sietzo Dijkhuizen's biografie van Thijsse was verschenen (zie Nieuwsbrief 28 van juni 2005) komt Marga Coesèl met een heel bijzondere bijdrage over leven en werk van deze grote persoonlijkheid, die in elke Nieuwsbrief met portret en ex libris prijkt. In het boek zijn ruim 200 brieven of delen daarvan opgenomen, zorgvuldig geselecteerd uit de ca. 700 brieven van Thijsse die bewaard zijn gebleven. Het boek is extra bijzonder omdat veel van deze brieven in het archief van de Heimans en Thijsse Stichting worden bewaard. Het boek is voor een belangrijk deel in onze bibliotheek tot stand gekomen. De titel van het boek is ontleend aan een brief aan Arnold Verkade (van de albums) uit 1939 waarin Thijsse vertelt dat hij veel geschiedenis leest (zie de bijdrage van Jacques de Smidt in deze Nieuwsbrief!) en daarbij beseft hoeveel slechter de mensen het vroeger hadden. De brief eindigt dan met bovenstaande woorden.

In het Voorwoord schrijft Marga dat zij aanvankelijk meer sympathie had voor Eli Heimans (die door Thijsse trouwens zeer bewonderd werd, zoals ook weer uit dit boek blijkt). Door het lezen van al die brieven is een ander beeld ontstaan, van 'wijsheid, visie en vitaliteit'. In een inleiding wordt de levensloop van Thijsse uitstekend samengevat. De brieven vormen daarop een

fascinerende verdieping; zij worden bovendien door Marga uitvoerig toegelicht met informatie over mensen en situaties die in de brieven aan de orde komen.

Het boek is rijk geïllustreerd, met veel portretten van mensen aan wie Thijsse schreef. Aan het boek is een lange (en uitstekende) recensie gewijd in het dagblad *Trouw* van 6 november. Het bevestigt nadrukkelijk de grote betekenis die Thijsse nog steeds heeft voor de samenleving – en de kwaliteit van de krant, en natuurlijk de kwaliteit van het boek!

De brieven bestrijken de periode 26 juni 1894 - 7 januari 1945, de dag vóór Thijsse's dood. Zij zijn gericht aan meer dan 100 adressanten, van zeer bekend tot onbekend en van jong tot oud. Een volledige recensie verschijnt op onze website; daarin wordt nader ingegaan op de brieven.

Eddy van der Maarel

Boekaankondigingen

Harry Wijnandts, 2011. *De vogelvriend. Gerrit 'fûgelsje' Bosch 1893-1981*. Natuurmuseum Fryslân, Leeuwarden. ISBN 9789078628071. Paperback, 176 pp. Prijs €24,50.

Dit boek is gewijd aan de nestor van de Friese ornithologie en één van de oprichters van dit voortreffelijke museum. Bosch werd geïnspireerd door J.B. Bernink van Natura Docet (zie Nieuwsbrief 42). In dit boek spelen brieven uit het archief van Bosch een grote rol. Een meer uitgebreide bespreking staat op onze website. Zie ook <http://www.natuurmuseum-fryslan.nl/vogelvriend.php>

Hans Kamerbeek (2012) *Waardevol Groen: De groeiende rol van de markt in landschap en natuur*. Innovatienetwerk, Utrecht, 236 pp. “Een boek over de waardevolle bijdragen die burgers en bedrijven leveren aan natuur en landschap in Nederland. Zeventien portretten van bijzondere eigenaren en hun Nederlandse natuur, ruim honderd ervaringen en nieuwe ideeën om geld te verdienen met natuur en landschap en adviezen voor overheden om hun beleidsinstrumenten te verbeteren”. Een gratis exemplaar kan worden verkregen via info@innonet.agro.nl en kan worden gedownload van <http://www.innovatienetwerk.org/nl/bibliotheek/rapporten/527/WaardevolGroen.html>

“Wie is...?” serie

In nummer 42 van de Heimans en Thijsse Nieuwsbrief werd de langlopende serie “Wie was...?” beëindigd. Wij zijn verheugd dat Maarten Smies het voorstel voor een nieuwe serie “Wie is...?” heeft overgenomen. Deze serie gaat over actieve vertegenwoordigers van natuurbescherming en natuur- en milieueducatie, die in het voetspoor van Heimans en Thijsse werken. De bijdragen kunnen zijn gebaseerd op een interview, zoals in deze eerste bijdrage over Ir. Jan Jaap de Graeff, scheidend directeur van de Vereniging Natuurmonumenten.

Documentatie van

- natuurbeleving
- natuurstudie
- natuurbehoud
- natuureducatie

Wie Is....? nr. 1 Jan-Jaap de Graeff

Ir. Jan Jaap de Graeff, scheidend algemeen directeur van de Vereniging Natuurmonumenten, komt uit de wereld van het waterbeheer. Voordat hij bij Natuurmonumenten begon, was hij dijkgraaf van het Hoogheemraadschap Schieland.

De Graeff werd geboren in 1949 en studeerde aan de Landbouwhogeschool te Wageningen. In een interview met De Graeff kwam het volgende naar voren over zijn werk bij de Vereniging Natuurmonumenten, waar hij in 2003 werd benoemd. De functie trok hem aan vanuit zijn belangstelling voor de kwaliteit van de fysieke leefomgeving en zijn wens om te werken op het grensvlak van politiek, beleid en daadwerkelijke uitvoering. Na 10 jaar Hoogheemraadschap vond hij het tijd om iets anders te gaan doen. Leiding geven aan Natuurmonumenten leek hem fantastisch.

De werkorganisatie van Natuurmonumenten bleek echter nogal verschillend van die van het Hoogheemraadschap. Volgens De Graeff was dat wel een hele overgang. Wat hem bijzonder opviel was het enthousiasme en de creativiteit van de medewerkers en hun gedrevenheid voor het natuurbehoud. Aan de andere kant heeft men soms moeite met het omgaan met autoriteit, wat toch ook nodig is. Dat maakte de werkorganisatie soms moeilijk stuurbaar.

De functie van directeur ligt op de grens van de binnenwereld van Natuurmonumenten en de buitenwereld. De Graeff heeft hard gewerkt om de verbindingen met de buitenwereld te verbeteren. Wat betreft de samenwerking met het bestuur en de verenigingsraad, dat werk lijkt toch wel wat anders dan bij een Hoogheemraadschap. Maar dat heeft De Graeff niet zo ervaren. Hij heeft in zijn vorige banen altijd gewerkt met besturen en met de vertegenwoordigers van leden of van bewoners, zoals bij het Hoogheemraadschap. Dat is bij Natuurmonumenten niet anders. "Het gaat altijd om gewone mensen en die hebben hun eigen waarden. En daarmee moet je gewoon rekening houden. Het laatste wat je moet willen, is je eigen gelijk halen. Dat gevoel ontstaat natuurlijk langzaam maar zeker toch als je ergens lang zit. En dan is het goed als je regelmatig verandert van functie".

Natuurmonumenten heeft een periode van grote veranderingen achter de rug. Het ledental is gestaag gedaald; de maatschappelijke inbedding

van het natuurbelang lijkt sterk verminderd en er was grote politieke tegenwind. Over de leerpunten van deze ervaring zegt De Graeff dat we terug moeten naar waar het werkelijk om gaat, en dat is de erfenis van Heimans en Thijssse. "Je richten op wat mensen mooi en de moeite van het behouden waard vinden. We hebben, en dat geldt niet alleen voor Natuurmonumenten, ons als natuurbeschermers de afgelopen jaren hier en daar wel eens vervreemd van de samenleving door ingewikkelde regels en taalgebruik. Belangrijk is dat wij onze boodschap terugbrengen tot wat het publiek kan begrijpen".

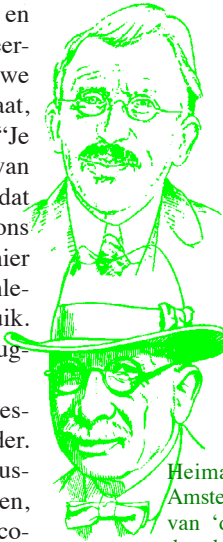
Volgens De Graeff geldt dat ook voor kwesties als de ontpoldering van de Hedwigepolder. Daar, en niet alleen daar, zie je een conflict tussen enerzijds ecologische normen en waarden, en anderzijds sociaal/culturele en sociaal/economische. Dan heeft de natuurbescherming het gelijk niet automatisch aan zijn zijde. Natuurwaarden zijn niet minder dan sociaal-economische waarden, maar ook niet per definitie meer. Je moet dan de juiste balans vinden.

Natuurmonumenten heeft een club voor jongeren, 'Wildzoekers,' opgericht. Dat is geen succes geworden. Nu is 'OERRR' (met maar liefst drie RRRen) gelanceerd. Op de vraag wat er nieuw is aan OERRR antwoordt De Graeff dat Wildzoekers een te klassieke verenigingsbenadering was, met verplicht lidmaatschap voor de kinderen. OERRR is veel meer vrijblijvend, want wat we graag willen is dat kinderen met hun ouders de natuur in gaan. En dat kan heel dicht bij huis zijn, niet alleen in natuurgebieden. Indirect zien we dit initiatief ook als een manier om meer leden te krijgen, want dat gestaag dalende ledental is wel zorgwekkend.

Natuurmonumenten zit nu midden in de marketing campagne van OERRR met posters en andere reclame-uitingen en we hebben inmiddels zo'n 30.000 spontane reacties gekregen van mensen die mee willen doen. De Graeff ziet OERRR ook als een bijdrage van onze kant aan de Nederlandse samenleving.

Ten slotte komt de organisatie van het natuurbeheer aan de orde. De Graeff meent dat de thans bepleite fusie van terreinbeherende natuurorganisaties geen oplossing is. "Al die clubs hebben hun eigen achterban die ze natuurlijk willen behouden. Meer samenwerking is prima en je kunt daarbij denken aan een betere organisatie van de uitvoering van het dagelijkse werk". Na zijn aftreden als directeur op 1 februari 2013 gaat De Graeff daarmee nog enkele maanden aan de slag.

Maarten Smies

De Heimans en Thijssse Stichting beheert een bibliotheek en een archief met materiaal over de ontwikkeling in het denken over en het omgaan met de natuur. Activiteiten op deze terreinen worden bevorderd door o.m. het toekennen van de Heimans en Thijssse Prijs.

Men kan donateur van de Stichting worden door €22,50 (studenten €10,00; instellingen minimaal €65,-) over te maken op rekening ING 3831069 t.n.v.

Heimans en Thijssse Stichting, Amsterdam, onder vermelding van 'donatie'. Men ontvangt dan de Nieuwsbrief en uitnodigingen voor manifestaties.

Postadres

Postbus 20123
1000 HC Amsterdam

Website

www.heimansenthijsssestichting.nl

Secretariaat, Bibliotheek en Archief

Hugo de Vries-Centrum
Plantage Middenlaan 2c
1018 DD Amsterdam
tel. 020 6228115
Bibliotheek en archief zijn
toegankelijk op vrijdag van
10.00 - 16.30 uur
en op afspraak.

Dagelijks Bestuur

F. Berendse, voorzitter
tel. 0317 484973
frank.berendse@wur.nl
J.E. Oldenburger, secretaris
tel. 020 6208302
j.oldenburger@historischetuinen.nl
H. Bunte, penningmeester
tel. 020 6472297
hugobunte@online.nl
H. Kuyvenhoven, webmaster
tel. 030 6665261
herbert.rita@zonnet.nl
P.C. de Hullu
tel. 024 7410701
e.dehullu@science.ru.nl
F. Saris
tel. 024 7410411
frank.saris@sovon.nl
M.G. Schouten
tel. 030 6926376
m.schouten@staatsbosbeheer.nl
M. Smies, Heimans en
Thijssse Steunfonds
tel. 070 3268365
maarten@smies.org

Collecties

R. van Hees
tel. 020 6228115
heimans-en-thijssse-st@planet.nl

Eindredactie Nieuwsbrief

E. van der Maarel
tel. 0561 430760
eddy.arteco@planet.nl

Heimans en Thijssse Stichting

